

Sławomir PARTYCKI

Istota społecznej gospodarki rynkowej

Essence of the Social Market Economy

W podzielonej politycznie po II wojnie światowej Europie obowiązywały różnorodne systemy gospodarcze. Realny socjalizm narzucił Europie Środkowej i Wschodniej system centralnie kierowanej gospodarki planowej. W Europie Zachodniej były to początkowo różne opcje gospodarcze: gospodarka planowa wprowadzana we Francji, „model szwedzki” oraz społeczna gospodarka rynkowa realizowana od 1948 roku w Republice Federalnej Niemiec.

W konfrontacji przyjętych form gospodarczych zwycięsko wyszedł system społeczno-gospodarczy, zaproponowany przez uczonych i polityków niemieckich. Po próbie, która trwała ponad czterdzieści lat, okazał się skuteczny w rozwiązywaniu problemów społecznych, a jednocześnie efektywny gospodarczo. Współcześnie system społecznej gospodarki rynkowej przejęty przez wiele krajów stał się czynnikiem integrującym Europę. Jesteśmy świadkami budowy jego zrębów w dawnej NRD oraz w innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej, które pragną być w niedalekiej przyszłości członkami Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej.

Niemcy po przegranej wojnie znalazły się wobec konieczności nie tylko rekonstrukcji swojej gospodarki, lecz także likwidacji zniszczeń, jakie w świadomości jednostek, w życiu poszczególnych grup społecznych i całego społeczeństwa pozostawił po sobie dyktatorsko-centralistyczny system faszystowski. Ostateczne zerwanie ze spuścizną polityczną poprzedniego okresu oznaczało powrót w życiu społecznym do ideałów wolności i demokracji. Pragnienie budowy nowego życia na tych zasadach kierowało ówczesnych polityków niemieckich ponownie ku myśli neoliberalnej, pielęgnowanej i rozwijanej w czasach faszystowskiej dyktatury we Freiburgu.

Szkoła ekonomiczna we Freiburgu (Freiburger Schule), której nestorem był A. Weber, analizując światowy kryzys gospodarczy z lat trzydziestych,

proponowała zmiany w obowiązującej doktrynie liberalnej. Opowiadała się za ograniczonym interwencjonizmem państwowym, odrzucając realizowane przez niektóre państwa nowe formy totalitaryzmu politycznego i współbieżne z nimi centralistyczne formy zarządzania gospodarką.

Wymogiem istniejącej sytuacji gospodarczej było wzajemne połączenie wypracowanych w minionym okresie koncepcji liberalnych, odwołujących się do samoczynnej regulacji porządku politycznego, społecznego i gospodarczego z nowym zjawiskiem spowodowanym kryzysem gospodarczym, wymuszającym interwencję państwa w przebieg procesów gospodarczych i społecznych. Myśl neoliberalna podkreśla dalej autonomię jednostki w życiu społecznym i gospodarczym, a także utrzymanie stabilnej wartości pieniądza. Porządek gospodarczy w świetle koncepcji neoliberalnej zapewnia układ pełnego współzawodnictwa na rynku, opartego o system cen, a system konkurencji powinien znajdować się pod kontrolą prawną państwa, co odróżnia ją od poprzedniej myśli liberalnej.

Koncepcja rynku społecznego budowana była w Niemczech przy ścisłym współdziałaniu polityków i uczonych takich, jak: K. Adenauer, L. Erhard, W. Eucken, W. Röpke, F. Böhm, F. von Hayek, A. Müller-Armack. Jego twórcy, opierając się na neoliberalnym sposobie myślenia, odwołują się jednocześnie do innych nurtów ideowych: katolickiej nauki społecznej, dorobku wolnej myśli socjalistycznej, krytyki kapitalizmu przeprowadzonej przez marksistów, teorii rozwoju gospodarczego I. Schumpetera, myśli socjologicznej M. Webera.

Początki społecznej gospodarki rynkowej w Niemczech sięgają 1948 roku, chwili wprowadzenia nowego pieniądza — DM. Zdeprecjonowana reichsmarka nie spełniała funkcji „pełnego” pieniądza w powojennej rzeczywistości. Nowy ład gospodarczy łączył się ściśle z koniecznością wprowadzenia nowego pieniądza (Program CDU z kwietnia 1948 r. — *Homburger Plan*). Zdaniem A. Webera „odbudowa niemieckiej gospodarki związana jest z koniecznością działań, w pierwszym rzędzie porządkujących gospodarkę pieniężną, z pieniądzem związane jest nie tylko życie gospodarcze, ale także życie społeczne”.¹ *Homburger Plan* zakładał powiązanie reformy pieniężnej z tworzeniem gospodarki rynkowej, co miało w przyszłości zapewnić stałą wartość nowego pieniądza. Reformę pieniądza przeprowadzono 18 czerwca 1948 roku (piątek), od poniedziałku (20 czerwca) obowiązywał w trzech zachodnich strefach okupacyjnych nowy pieniądz — DM. W tym dniu każdy mieszkaniec otrzymał 40 DM — był to kapitał startowy w przyszłość.

Budowany na gruzach hitlerowskiego totalitaryzmu system społecznej gospodarki rynkowej był oparty początkowo na dwóch grupach celów:

¹ V. Laitenberger: *Ludwig Erhard — der Nationalökonom als Politiker*, Göttingen—Zürich 1986, s. 55.

politycznych i gospodarczych. Cele polityczne zostały wytyczone programem CDU z Naheim-Hünsten (1.02.1946 r.). W preambule tego programu czytamy, że CDU pragnie wskrzeszenia Niemiec, ale innych niż nazistowskie. Chrześcijańscy demokraci pragną budować państwo na podstawach etyki i kultury chrześcijańskiej, gwarantujące demokratyczne formy rządzenia oraz zapewniające wolność człowieka.

Kształt gospodarczy przyszłego państwa był wytyczany programem CDU z dnia 3.02.1947 r. (*Das Ahlener Programm*), który w całości został poświęcony życiu gospodarczemu: odbudowa gospodarki opartej o wolne współzawodnictwo — gospodarki rynkowej.

Rynek społeczny w pierwszym okresie funkcjonowania podkreśla konieczność wolności osobistej, demokracji z jednoczesnym uzyskaniem wysokiej wydajności gospodarczej. Wizja demokratycznego państwa zapewniającego wolność człowieka i demokratyczne formy sprawowania władzy, budującego gospodarkę rynkową mogła znaleźć i znalazła poparcie wśród aliantów zachodnich. Została natomiast odrzucona w strefie wpływów radzieckich. W pierwszych latach funkcjonowaniu państwa towarzyszy społeczne niezadowolenie z braków na rynku, występującej drożyzny, wysokiego poziomu bezrobocia. Społeczne nastroje są wykorzystywane przez opozycyjną SPD i związki zawodowe, które organizują manifestacje uliczne i strajki. W ogłoszonym przez SPD 12 listopada 1948 r. strajku 24-godzinnym uczestniczyło 9,25 mln zatrudnionych, a 2 dni później miał miejsce strajk generalny. Nie wpłynęło to na zmianę realizacji przez CDU polityki gospodarczej. Przyjęty program był realizowany konsekwentnie przez następne lata. W tym okresie wszystkie siły zostały skupione na budowie potencjału gospodarczego, gdyż wydajna baza gospodarcza, w rozumieniu twórców rynku społecznego, jest gwarantem wolności i umożliwia realizację w przyszłości pełnej polityki społecznej.

Jeden z głównych teoretyków społecznej gospodarki rynkowej, A. Müller-Armack, pisze: „na bazie gospodarczego współzawodnictwa wyzwalającego inicjatywę jednostki, przez sprawność gospodarki rynkowej zapewniona jest więc społeczna i społeczny postęp”.² Postęp społeczny stał się celem polityki społecznej państwa. Oddawało ją sformułowane po 1956 roku hasło *Wohlstand für alle* — dobrobyt dla wszystkich. Pod koniec lat pięćdziesiątych osiągnięty poziom rozwoju gospodarczego umożliwił w imię sprawiedliwości społecznej prowadzenie szerokiej polityki społecznej. Zasada sprawiedliwości społecznej stała się trzecim bokiem trójkąta (obok celów politycznych i gospodarczych), figury, jaką jest opisywany system społecznej gospodarki rynkowej. Ten rodzaj sprawiedliwości jest interpre-

² A. Müller-Armack: *Soziale Marktwirtschaft*, [in:] *Handwörterbuch der Sozialwissenschaften*, Bd. 9, 1956, s. 390.

towany jako nakaz współdziałania ze społeczeństwem czy wypełniania zobowiązań wobec społeczeństwa. Podmiotem tak rozumianej sprawiedliwości są zarówno jednostki, rodziny, grupy społeczne, jak i społeczeństwo jako całość. Obszar społeczny, chroniony polityką społeczną, poszerza się od końca lat pięćdziesiątych. Na początku lat dziewięćdziesiątych około 32% dochodu narodowego brutto w RFN przeznaczana się na przybierające różną postać zabezpieczenia społeczne.

W latach osiemdziesiątych trójkąt celów opisujących społeczną gospodarkę rynkową poszerzono o ochronę środowiska naturalnego. Zadaniem polityki państwa jest dzisiaj ochrona dóbr przyrody: wody, powietrza i gleby.

Spółeczna gospodarka rynkowa, realizująca uprzednio trzy a teraz cztery grupy celów, obejmuje je jednym systemem. W jego ramach twórcy rynku społecznego umiejętnie połączyli potrzeby trudnego okresu powojennego z oczekiwaniami odległej przyszłości. Właściwa mu forma otwartości powoduje, że są akceptowane w jego ramach różne formy pluralizmu (społeczny, kulturowy, religijny). Chętnie korzysta się również z wszelkich nowatorskich rozwiązań z zakresu życia społecznego, gospodarczego, a także w dziedzinie wytwarzania. Określając system społecznej gospodarki rynkowej A. Müller-Armack pisze, że „jego układ jest zarówno społeczny, jak i gospodarczy, statyczny, jak i dynamiczny”.³ Powstał on na „zamówienie” konkretnej rzeczywistości, w jakiej znalazły się Niemcy po przegranej wojnie. Pierwszym jego zadaniem było rozwiązywanie problemów gospodarczych i społecznych, będących spuścizną po dyktaturze faszystowskiej i wojennej gospodarce (ogólna pauperyzacja, zniszczenia wojenne, braki w zaopatrzeniu, przesiedlenia ludności itp.). Później dopiero stosowane rozwiązania przyjęły kształt teoretycznego opisu — społecznej gospodarki rynkowej.

Koncepcja rynku społecznego odwołuje się do wolności człowieka i pragnie zapewnić sobie prawo do wolności, uznając ją za podstawowy warunek rozwoju człowieka. Twórcy społecznej gospodarki rynkowej rozumieci wolność w aspekcie personalizmu chrześcijańskiego. Wolność jednostki nie jest absolutna, wynika bowiem z konkretnych okoliczności życia. Wolność płynąca z nakazu doskonalenia osoby to nie tylko możliwość wyboru w dążeniu do prawdy i dobra, ale także odpowiedzialność — zobowiązanie ze względu na innych. Wolność w dziedzinie gospodarczej implikuje prawo do rozwijania inicjatywy. E. Lange, dokonując socjologicznej analizy rynku społecznego, wskazuje na „jego powszechny decentralistyczny charakter. Decyzje o wyborze produkcji zapadają na pozio-

³ Id., *Das gesellschaftspolitische Leitbild der sozialen Marktwirtschaft*, 1962, s. 297.

mie przedsiębiorstwa, konsumpcji, jej charakter i wielkość wyznaczają jednostkowe budżety rodzinne, koordynacja produkcji i konsumpcji następuje na rynku poprzez mechanizm cen”.⁴ Decentralistyczna struktura społecznej gospodarki rynkowej jest wyznacznikiem wolności i związanej z nią odpowiedzialności. W ramach tego systemu wolność przybiera konkretne kształty określane prawem:

- wolność posiadania własności prywatnej, w tym środków produkcji,
- wolność produkcji i handlu,
- wolność współzawodnictwa,
- wolność konsumpcji,
- wolność w zakresie wyboru partnera gospodarczego,
- wolność wyboru zawodu i miejsc pracy itp.

System rynku społecznego wskazuje na kluczowe znaczenie prawa do posiadania własności prywatnej, która jest czynnikiem warunkującym aktywność jednostki, zapewniającym sprawność całego systemu gospodarczego. Jednym z warunków funkcjonowania rynku społecznego jest dominacja własności prywatnej nad innymi jej rodzajami: państwową, komunalną, grupową. Prywatna własność środków produkcji jest gwarantem wolności politycznej jednostki oraz umożliwia funkcjonowanie innych form wolności w sferze gospodarczej. Własność prywatna jest naturalnym czynnikiem pobudzającym współzawodnictwo na rynku. Porządek współzawodnictwa, uwzględniający aspekt wolności, motywuje do poszukiwań nowych rozwiązań — nowoczesnych idei, staje się płaszczyzną, na której wszelkie ograniczenia i zagrożenia są przełamywane przez siły rynkowe. Zasada współzawodnictwa staje się wyznacznikiem polityki gospodarczej państwa, którego celem jest przeciwstawianie się tworzeniu karteli produkcyjnych bądź nadmiernej koncentracji podaży towarów w jednych rękach. Pełna konkurencja na rynku sprawia, że „klient staje się królem”.⁵ Przedsiębiorcy w swojej działalności gospodarczej muszą uwzględnić przede wszystkim potrzeby nabywcy, stopień zaspokajania potrzeb nabywcy wiąże się bowiem ściśle z wysokością uzyskiwanego zysku. Wysokie zyski umożliwiają realizację nowych inwestycji, a te wzrost realnych dochodów, które powiększają obszar dobrobytu. Dobrobyt, będąc jednym z aspektów wolności, łączy się w ramach systemu społecznej gospodarki rynkowej ze społeczną równością. Społeczna równość i solidarność oraz odpowiedzialność są bowiem związane z wolnością. Odpowiedzialność nakazuje państwu kształtować politykę dochodową.

⁴ E. Lange: *Marktwirtschaft. Eine soziologische Analyse ihrer Entwicklung und Strukturen in Deutschland*, Opladen 1989, s. 125.

⁵ C. Ch. von Weitzsäcker: *Soziale Marktwirtschaft und Demokratie*, „Zeitschrift für Wirtschaftspolitik” 1990, nr 1, s. 23.

Rozwinięty system podatkowy (progresja) jest narzędziem w ręku państwa realizującego postulat sprawiedliwości społecznej. Państwo dzieli będące w jego dyspozycji środki, wspierając przedsięwzięcia niezbędne w życiu społecznym i gospodarczym a także w celu wyrównania szans przyznaje subsydia różnym podmiotom gospodarczym. W ramach społecznej gospodarki rynkowej funkcjonują: rozbudowany system zasiłków pieniężnych (zasiłki dla bezrobotnych), system zabezpieczeń społecznych, zatrudnienia i przekwalifikowania, ochrony pracy, zdrowia i środowiska naturalnego.

Zakres polityki społecznej wyznaczanej w ramach społecznej gospodarki rynkowej jest stymulatorem porządku społecznego. Wysoka wydajność produkcji, optymalne wykorzystanie środków produkcji oraz towarzysząca im atmosfera ogólnej sprawności systemu tworzą mocne podstawy psychiczne i finansowe dla polityki społecznej. Sprawna gospodarka rynkowa jest korygowana wyrównującą szansę polityką społeczną.

Obowiązujący model konkurencji na rynku (pracy, kapitałowym, wytwórczym) dąży do wyrównania sprawności (siły) uczestniczących w nim partnerów. Tendencja ta jest widoczna od połowy XIX wieku. Stopniowo instytucjonalizowana przez tworzone prawo i różnego rodzaju umowy, stała się dodatkowym mechanizmem oddziałującym na życie gospodarcze w ramach rynku. Codziennością stają się obecnie partnerskie rokowania np. związków zawodowych i pracodawców, przedstawicieli pracowników się stałe zespoły robocze, komisje, rady itp., skupiające zainteresowane z dyrekcją, partii z organami władzy i samorządów. W tym celu powołuje strony. Umożliwia to nie tylko poznanie zjawisk konfliktogennych, ale także wskazanie dróg ich skutecznego rozwiązania. Występujące problemy są rozwiązywane na drodze dialogu i wzajemnego porozumienia. Ostatecznością jest otwarta walka, której strony starają się unikać bądź podejmują ją sporadycznie w warunkach społecznej gospodarki rynkowej.

Filozofia dialogu, porozumienia i koniecznych kompromisów sprawiają, że pluralistyczne struktury gospodarcze, społeczne i kulturalne łączą swoje siły w budowie państwa, a obecnie Wspólnoty Europejskiej. Twórcy społecznej gospodarki rynkowej odrzucili polaryzującą społeczeństwo ideologię walki klas, opowiadając się jednocześnie za społecznym partnerstwem łączącym pracodawców i pracobiorców.⁶ To, co łączy, jest istotniejsze i ważniejsze w życiu społecznym od tego, co dzieli.

Spółeczna stabilizacja jest nie tylko rezultatem funkcjonowania na co dzień partnerstwa społecznego. Zapewnia ją przede wszystkim polityka państwa w różnych obszarach życia społecznego. Polityka ta bynajmniej

⁶ H. Biskup: *Partnerschaft in der Sozialen Marktwirtschaft. Beiträge zur Wirtschaftspolitik*, Bd. 45, Bern und Stuttgart 1986.

nie ogranicza się do zabezpieczenia zasady współzawodnictwa, ale także podejmuje tak ważne zadania jak: wzrost gospodarczy, zatrudnienie oraz równowaga wymiany gospodarczej z innymi państwami. Współczesne państwo, podejmując te problemy, jest zmuszone do ustalania pewnych granic dla sił występujących na rynku.

Zwolennicy społecznej gospodarki rynkowej już dawno przestali hołdować tezie, że wszelka interwencja państwa w sektor prywatny narusza jego stabilność. Państwo swoją polityką gospodarczą obejmuje całe życie gospodarcze, w tym także sektor prywatny. Ceny na rynku są wyznaczane nie tylko na podstawie prawa popytu i podaży. Państwo może na nie oddziaływać polityką ochrony środowiska i wyznaczać dopuszczalne normy zanieczyszczeń. Dobra wolne (woda, powietrze) na skutek polityki państwa tracą swój ogólnie dostępny charakter. Innym przykładem ingerencji państwa w działalność rynku jest zróżnicowana polityka regionalna (budowa infrastruktury). Współczesne państwo, kierując się zasadami rynku społecznego, oddziałuje różnymi środkami na rynek pracy. Aktywna polityka zatrudnienia, której celem jest niski poziom bezrobocia, staje się obecnie jednym z kluczowych zadań polityki społecznej. Odpowiedzialność za podstawową komórkę społeczną, jaką jest rodzina, nakłada na państwo obowiązek jej ochrony. W pewnych sytuacjach społecznych państwo pomaga małym i średnim przedsiębiorstwom przetrwać trudny okres przez stosowanie ulg finansowych.

Celem społecznej gospodarki rynkowej jest optymalne połączenie — we wzajemnym oddziaływaniu na rzeczywistość społeczno-gospodarczą — mechanizmów rynku i polityki państwa, kierowane zasadą: „tyle rynku, ile jest możliwe, tyle państwa, ile jest konieczne”. Jak twierdzili A. Müller-Armack a później R. Blum i H. Lampert: najlepszą polityką społeczną jest realizowana (przy współudziale państwa) polityka wzrostu gospodarczego. Natomiast najlepszą polityką wzrostu gospodarczego jest gospodarka rynkowa. Osiągnięcia w sferze gospodarczej oraz poziom realizowanej polityki społecznej najlepiej oddaje w przypadku RFN pojęcie: „cudu gospodarczego” (*Wirtschaftswunder*), charakteryzującego się wysokim wzrostem gospodarczym przy stabilnym poziomie cen. Trudno wyznaczyć granicę między rynkiem a zakresem interwencjonizmu państwowego w ramach społecznej gospodarki rynkowej, realizującej idee państwa dobrobytu. Znajduje się ona pomiędzy odpowiedzialnością społeczną (pomoc przez samopomoc) z jednej, a roszczeniami społecznymi z drugiej strony.

Stabilna wartość pieniądza jest jednym z nieodzownych warunków poprawnego funkcjonowania społecznej gospodarki rynkowej. Wartość pieniądza jest związana z dynamiką cen na dobra i usługi oferowane na rynku. Stabilność wartości pieniądza oznacza niewielki wzrost średniej ceny w skali roku (2—4%). Związane jest to z wprowadzaniem nowych

produktów, nowoczesnych technik wytwarzania bądź nowatorskich rozwiązań organizacyjnych. Wartość pieniądza, określana parytetem średnich cen, nie jest związana ze znaczącym wzrostem lub spadkiem cen pojedynczych towarów. Ich zmieniająca się wysokość (np. ceny sezonowe, wyprzedaż) jest tutaj czymś powszechnym. Polityka pieniężna państwa, utrzymująca stabilność wartości pieniądza, jest jednym z czynników umożliwiających konkurencję na rynku. Zapewnia bowiem jego równowagę oraz trwały wzrost koniunktury gospodarczej. Sterowanie koniunkturą przez wartość pieniądza, politykę fiskalną, politykę wymiany międzynarodowej odgrywa zdaniem W. Euckena, w warunkach rynku społecznego, rolę wiodącą w realizowanej polityce gospodarczej. Stabilny poziom cen i wywodząca się z niego stała wartość pieniądza zapewniają optymalną dyslokację czynników produkcji. Są warunkiem efektywnej polityki inwestycyjnej. Pieniądz, którego wartość nadzoruje bank centralny oraz powszechność instytucjonalnych rozwiązań, takich jak akcjonariat, giełdy, targi itp. zapewniają swobodny przepływ dóbr i usług na rynku a także umożliwiają wolną grę rynkową.

Spółeczna gospodarka rynkowa przechodziła różne etapy, każdy z nich był budowany na podstawie „normalnego” zachowania przeciętnego obywatela. Naturalny porządek, budowany przez społeczną gospodarkę rynkową, nie wymagał szczególnej świadomości społecznej człowieka czy jego wysokiego poziomu etycznego. Akceptował go bowiem zawsze takim, jakim był, zarówno w okresie budowy rynku społecznego w RFN, jak i później, na etapie integracji tej gospodarki z gospodarkami innych krajów Europy (Wspólny Rynek) oraz obecnie — w czasie jego ofensywy w skali światowej. W dobie międzynarodowego podziału pracy i budowania globalnego rynku o miejscu we współzawodnictwie decyduje poziom techniczny oferowanych produktów. Potencjał intelektualny, rozwiązania techniczne, nowe patenty są źródłem wysokiej wydajności pracy i zapewniają jednocześnie, przy wysokich płacach, konkurencyjność na rynku światowym. Nasycone myślą techniczną produkty (mikroelektronika, nowe nośniki energii, biotechnologia) nie tylko powodują zmiany strukturalne w społeczeństwie nazywanym coraz powszechniej „społeczeństwem informatycznym”.⁷ Dokonuje się równocześnie „skok jakościowy w wymogach dotyczących miejsc pracy i sposobu zarządzania. Założeniem wyjściowym dla współczesnego zakładu pracy stają się: powszechna tendencja do miniaturyzacji i zmienności profilu produkcji a także decentralizacji zarządzania i indywidualizacja w procesie wytwarzania. Pod ich wpływem zmienia się struktura i „treść” zawodów. Zmieniają się wymagania stawiane pra-

⁷ L. Späth: *Wende in die Zukunft — die Bundesrepublik auf dem Weg in die Informationsgesellschaft*, Hamburg 1985.

ownikowi. Współcześnie są to: jednostkowa inicjatywa, twórcze podejście do realizowanej pracy oraz wewnętrzna motywacja do jej wykonywania. Tempo i struktura zmian, jakie wymusza dzisiaj technika, są określane mianem rewolucyjnych, czas zaś — trzecią rewolucją przemysłową. Współczesne stanowisko pracy jest kosztowne, ale sprawia, że wydajność pracy rośnie, polepsza się jakość produktu, a te mogą konkurować i wygrywać współzawodnictwo na rynku. Większe zapotrzebowanie oznacza więcej stanowisk pracy, więcej inwestycji i „naturalne” zapotrzebowanie na postęp, nową myśl i innowacje.

Koncepcja społecznej gospodarki rynkowej nawiązuje do zmian zachodzących w życiu społecznym i gospodarczym, uwzględnia je i wychodzi im naprzeciw. Model rynku społecznego nie jest nastawiony na utrzymanie istniejących struktur społecznych czy gospodarczych. Zakreślając ramy polityczne, gospodarcze i społeczne dopasowuje je do dynamiki nieustannych zmian, jakie niesie życie w różnych jego wymiarach. Za jego wymogami podąża stale nowelizowany system prawny oraz instytucje kontroli społecznej. Dobro społeczne jest określane przez prawo (państwo prawa), wypełnianie przepisów zaś staje się równoznaczne z uczynieniem zażość wszelkim zobowiązaniom wobec społeczeństwa. Zadaniem społecznej gospodarki rynkowej jest budowa demokratycznego państwa prawa, które zabezpiecza wolność i jednostkowe interesy.

W latach dziewięćdziesiątych urzeczywistniają się wizje twórców społecznej gospodarki rynkowej: polityczna K. Adenauera — Wspólnoty Europejskiej, i gospodarcza L. Erharda — wielkiego, europejskiego rynku. Integracja rynków wewnętrznych państw EWG sprawia, że coraz bliższy staje się dzień unii monetarnej i pełnego zjednoczenia politycznego. Inne kraje (Polska, Czechy, Słowacja, Węgry oraz Austria, Szwajcaria, Szwecja) wprowadzają standardy rynku społecznego, aby w przyszłości stworzyć jeden „wspólny europejski dom”.

SUMMARY

The article presents the assumptions of the social market economy developed in the Federal Republic of Germany since 1948. Social and political conditions were shown that were obtained during the implementation by Konrad Adenauer and Ludwig Erhard of the new economic system and the new currency: DM. The study draws from the CDU's political programmes that outlined the hierarchy of goals of the social market economy, assumed the building of a state of welfare, freedom and social justice. The article also shows the basic principles regulating the functioning of modern market economy, its influence on the sphere of social policy and connections with a political system that guaranteed democratic freedom.

